

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Удалової Лариси Давидівни на дисертаційне дослідження Радзієвського Юрія Євгенійовича на тему: «Обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Необхідність дослідження питання обґрунтованості ухвал слідчих суддів в кримінальному провадженні викликана нагальною потребою підвищити якість таких процесуальних рішень. В умовах орієнтації українського судочинства на європейські стандарти, обґрунтованість судових рішень (в тому числі і таких, що винесені в порядку судового контролю) виступає не просто процесуальною вимогою, а ключовим запобіжником проти безпідставного втручання в права особи. Однак, на практиці є випадки, коли судовий контроль зводиться до формалізму і тому, відповідно, рішення виносяться без належної оцінки доказів у відриві від фактичних обставин, що істотно знижує ефективність захисту прав людини.

Ситуацію ускладнює відсутність єдиного доктринального підходу щодо меж участі слідчого судді у доказуванні, через що його повноваження на практиці не виправдано обмежуються. Крім того, гостро постає проблема застосування стандарту «обґрунтована підозра» при розгляді клопотань слідчих чи скарг захисту. Брак чітких критеріїв оцінки доказів у межах цього стандарту створює ризики суб'єктивного тлумачення закону та ухвалення необґрунтованих судових рішень.

Обґрунтованість виступає базовою передумовою ухвалення законного і справедливого судового рішення, що повною мірою стосується й ухвал слідчого судді у кримінальному провадженні. Правова природа внутрішнього переконання вимагає його формування на підставі всебічного аналізу фактів об'єктивної реальності. Відтак, за звуження чи суто формального підходу до оцінки доказів на предмет їх належності, допустимості та достовірності, виникає ризик самоусунення від повноцінного процесу доказування та встановлення дійсних обставин справи. За таких умов формування істинного внутрішнього переконання суттєво ускладнюється, що, як справедливо зазначає здобувач, створює реальні загрози для ухвалення необ'єктивних чи процесуально вразливих судових рішень.

Таким чином, комплексне дослідження процесуальних та доктринальних аспектів обґрунтованості ухвал слідчих суддів є не просто теоретично виправданим, а критично необхідним для сучасної правозастосовної практики. Дисертаційне дослідження Радзієвського Юрія Євгенійовича вчасно заповнює існуючі наукові прогалини, пропонуючи системне бачення ролі слідчого судді як реального, а не формального гаранта прав людини у кримінальному провадженні. Усе зазначене вище в сукупності свідчить про високий ступінь

актуальності обраної теми, її своєчасність та безпосередній зв'язок із пріоритетними напрямками розвитку вітчизняної юридичної науки й судової реформи.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача свідчить про високий науковий рівень проведеного дослідження. Логіка побудови дисертації повністю узгоджується з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження, що забезпечило послідовне розкриття кожного структурного елемента інституту обґрунтованості судового рішення.

При написанні роботи автор проаналізував достатню кількість наукових джерел (329 найменувань), здійснив ґрунтовний критичний аналіз праць вітчизняних учених, нормативно-правових актів, міжнародно-правових документів, актів правозастосовної практики слідчих суддів України, прецедентної практики ЄСПЛ та інших матеріалів, що стосуються предмета дослідження. Це дало змогу комплексно дослідити питання обґрунтованості процесуальних рішень слідчих суддів в кримінальному провадженні, сформулювати теоретично обґрунтовані висновки, а також практичні пропозиції щодо вдосконалення відповідних механізмів.

Обґрунтованість зроблених у дисертації висновків забезпечується емпіричними даними, зокрема даними правозастосовної практики, зокрема аналізом вітчизняних судових рішень і рішень Європейського суду з прав людини; результатами анкетування практичних працівників органів досудового розслідування. Зокрема, проведено опитування 90 слідчих Національної поліції України і 50 адвокатів, що надало можливість отримати узагальнену інформацію щодо їхнього бачення ролі слідчого судді в процесі доказування, а також проблем в аспекті обґрунтованості процесуальних рішень.

Основні результати дисертаційного дослідження належним чином відображені у чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також апробовані під час участі у чотирьох науково-практичних заходах.

Отже, дисертаційне дослідження Ю.Є.Радзівського виконане на високому науковому рівні, а публікації здобувача відображають всі його розділи.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, висновків і рекомендацій.

Аналіз змісту дисертації свідчить про високий рівень наукової підготовки здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є належним чином обґрунтованими, логічно впливають із поставлених мети та завдань дослідження і ґрунтуються на комплексному аналізі нормативно-правового матеріалу, наукових джерел та сучасних доктринальних підходів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів підтверджується комплексним аналізом положень Конституції України, національного законодавства, міжнародно-правових актів, правозастосовної практики слідчих

суддів України та прецедентної практики ЄСПЛ, що послідовно відображено в усіх розділах дисертації.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням репрезентативної джерельної бази, яка охоплює 329 найменувань, що свідчить про належну глибину теоретичного аналізу та всебічність опрацювання досліджуваної проблематики. Сформульовані у дисертації висновки є логічно виведеними з аналізу нормативного матеріалу, міжнародних стандартів та наукових позицій, внутрішньо узгодженими й несуперечливими.

Запропоновані автором положення кореспондують сучасним доктринальним підходам у сфері кримінального процесу та ґрунтуються на системному аналізі чинного законодавства і практики його застосування.

Додатковим підтвердженням достовірності результатів дослідження є їх належна апробація на науково-практичних заходах та відображення у фахових наукових публікаціях здобувача, що свідчить про достатній рівень наукової верифікації отриманих результатів і сформульованих висновків.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією проведення наукових досліджень. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, застосування яких забезпечило всебічне, повне й об'єктивне пізнання проблем обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді в кримінальному провадженні. Діалектичний метод використано як універсальний метод наукового пізнання, що надав можливість проаналізувати обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді в їхньому розвитку, взаємозв'язку та взаємозумовленості з іншими правовими явищами, зокрема судовим контролем, доказуванням і стандартами доказування (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2, 3.1). Системно-структурний метод застосовано для дослідження обґрунтованості як складного правового явища, визначення її елементів, структури та місця в системі судових рішень, а також для аналізу взаємозв'язків між доказуванням та обґрунтуванням судових рішень слідчого судді (підрозділи 1.2, 2.1). Формально-логічний метод використано в процесі формулювання дефініцій, зокрема під час визначення поняття обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді (підрозділ 1.2). Порівняльно-правовий метод слугував підґрунтям для дослідження міжнародного досвіду обґрунтування судових рішень, зокрема практики Європейського суду з прав людини, а також для зіставлення національних підходів з європейськими стандартами з метою визначення напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства України (підрозділ 2.3). Формально-юридичний (догматичний) метод надав можливість проаналізувати норми кримінального процесуального законодавства, що регулюють здійснення судового контролю, доказування та вимоги до судових рішень, а також визначити їхній зміст і виявити прогалини та колізії правового регулювання (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2, 3.3). Методи аналізу та синтезу застосовано для виокремлення в досліджуваному явищі окремих елементів і подальшого їх узагальнення у вигляді цілісної концепції обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2).

Емпіричний метод, зокрема метод узагальнення судової практики й анкетування, використано для вивчення реального стану практики правозастосування.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Одержані в дисертації результати мають вагомe теоретичне і практичне значення. Автором сформульовано низку нових наукових положень, які можуть бути використані в різних сферах юридичної діяльності, що забезпечує як розвиток теорії кримінального процесу, так і вдосконалення правозастосовної практики, зокрема у:

– науково-дослідній діяльності – як теоретико-методологічне підґрунтя під час аналізу правових механізмів, що регулюють здійснення судового контролю у кримінальних провадженнях (акт ННІ «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана від 20.01.2026);

– навчальному процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять із студентами з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність» (акт ННІ «Юридичний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана від 20.01.2026, акт НУ «Одеська юридична академія» від 17.02.2026).

Оцінка змісту дисертації та її завершеності.

Дисертаційне дослідження Радзівєвського Юрія Євгенійовича є цілісною, логічно структурованою та завершеною науковою працею, у якій комплексно досліджено обґрунтованість процесуальних рішень слідчих суддів в кримінальних провадженнях. Структура дисертації є внутрішньо узгодженою, відповідає поставленій меті та завданням дослідження й забезпечує послідовне розкриття предмета дослідження.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що вміщують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (зокрема 329 найменувань, викладених у межах 35 сторінок), семи додатків, розміщених на 13 сторінках. Повний обсяг дисертаційного дослідження становить 282 сторінки, з яких основний текст становить 220 сторінок.

У вступі належним чином обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито його методологічну основу, сформульовано наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та структуру дисертації, що свідчить про системність і завершеність авторського наукового задуму (с. 15–23).

У першому розділі дисертації здійснено ґрунтовний аналіз сутності обґрунтованості судових рішень. Автором проаналізовано стан наукових досліджень питання обґрунтованості судових рішень, досліджено поняття та природу обґрунтованості судових рішень, а також здійснено комплексний аналіз значення та мети обґрунтованості судових рішень (с. 24–93).

Другий розділ присвячено дослідженню процесу обґрунтування судових рішень. Автором переконливо доведено, що внутрішнє переконання, як і сумнів, спирається передусім на факти об'єктивної дійсності. Без достовірного знання

про фактичні обставини справи не може бути сформоване внутрішнє переконання слідчого судді щодо змісту кримінального процесуального рішення. У такому випадку слідчий суддя може виносити свавільне та випадкове кримінальне процесуальне рішення. Стандарт доказування «обґрунтована підозра» не може тлумачитися як такий, що звільняє слідчих суддів від обов'язку повноцінного оцінювання й дослідження доказів з позиції їхньої належності, допустимості, достовірності та достатності; встановлення фактичних обставин справи; вирішення питань щодо правильності кримінально-правової кваліфікації. Термін «розумна оцінка доказів» не визначений ні в судовій практиці, ні в науковій сфері, і не може підмінювати собою оцінку доказів на етапі судового контролю (с. 94–159).

У третьому розділі досліджено проблеми обґрунтування окремих процесуальних рішень слідчих суддів при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, розгляді скарг на повідомлення про підозру, наданні дозволі на проведення слідчих (розшукових) дій. Обґрунтовано, що більшість слідчих суддів дотримуються позиції, що питання належності та допустимості доказів не належать до компетенції слідчого судді на стадії судового контролю та мають вирішуватися на стадії судового розгляду. Замість встановлення фактичних обставин кримінального провадження й оцінки доказів слідчі судді обмежуються поверхневим встановленням причетності особи до кримінального правопорушення (с. 160–229).

Загальні висновки дисертації є логічним підсумком проведеного дослідження, повною мірою відповідають поставленим меті та завданням, узагальнюють основні результати роботи й містять науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення процесуального порядку здійснення судового контролю на стадії досудового розслідування (с. 230–233).

У цілому дисертація є завершеним, самостійним і цілісним науковим дослідженням, у якому сформульовано авторську концепцію обґрунтованості процесуальних рішень слідчих суддів в кримінальному провадженні. Отримані результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем теоретичної обґрунтованості та практичною значущістю, а зміст роботи повністю відповідає темі, меті й завданням дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Попри високий науковий рівень дисертаційного дослідження, його теоретичну цілісність та практичну значущість, окремі положення роботи мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. У підрозділі 2.1. «Встановлення фактичних обставин справи через дослідження та оцінку доказів» здобувач категорично відкидає поняття «розумна оцінка доказів», стверджуючи, що вона не має формально-юридичних критеріїв, не спирається на прецеденти ЄСПЛ і не може підмінювати собою повноцінну оцінку доказів. Разом із тим, практика Європейського суду з прав людини та вітчизняне законодавство широко оперують оціночними категоріями «розумності» (розумний строк, розумний сумнів). Повне заперечення «розумної

оцінки» як гнучкого інструменту судового контролю в умовах обмеженого доступу до матеріалів провадження видається надмірно категоричним і потребує ширшої дискусії.

2. У підрозділі 3.2. дисертації доречно було б дослідити не тільки порядок розгляду скарг на повідомлення про підозру, а і розгляд скарг на всі рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора.

3. Аналіз положень дисертації свідчить про значний прикладний характер сформульованих автором пропозицій щодо вдосконалення КПК України в частині обґрунтованості рішень слідчих суддів. Водночас, хоча у роботі наявні відомості про впровадження результатів дослідження в наукову діяльність та навчальний процес, поза увагою здобувача залишилося їх практичне впровадження у законотворчій площині.

Наведені зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову новизну та практичну значущість і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

За результатами аналізу дисертаційної роботи та наукових публікацій Радзівського Юрія Євгенійовича фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є самостійною, оригінальною науковою працею, виконаною з дотриманням принципів академічної доброчесності. Використані в дослідженні наукові положення, результати та ідеї інших авторів мають належні посилання, що відповідає вимогам академічної етики та чинного законодавства у сфері наукової діяльності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Радзівського Юрія Євгенійовича на тему «Обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях», подана на здобуття ступеня доктора філософії є самостійною, завершеною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які мають теоретичне та практичне значення.

Здобувач продемонстрував здатність до самостійного проведення наукового дослідження, належний рівень оволодіння методологією проведення наукових досліджень, уміння формулювати й успішно розв'язувати складні наукові завдання, а також аргументовано обґрунтовувати власні наукові положення та висновки.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є належним чином обґрунтованими, логічно узгодженими, достовірними та підтвердженими результатами проведеного дослідження. Робота виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності, характеризується високим рівнем наукового стилю, належною структурою та відповідає встановленим вимогам до оформлення дисертацій.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ), затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 03 квітня 2019 року №283); наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – **Радзієвський Юрій Євгенійович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**Директор навчально-наукового інституту
післядипломної освіти**

Національної академії внутрішніх справ

**доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч
науки і техніки України**

Лариса УДАЛОВА